

УДК 338.48:911.8

Мандюк Назарій Любомирович,
кандидат економічних наук, доцент

Львівський національний університет ім. І.
Франка, м. Львів, Україна, e-mail:
nm09@meta.ua

ФАКТОРИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ ГІРСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Мета статті полягає у формуванні основних напрямів і механізмів реалізації принципів сталого розвитку туризму для гірських територій Львівської області на основі виявлення факторів.

Методика. В дослідженні використані методи аналізу і синтезу, дедукції та індукції зібраної інформації, метод порівняння, системний підхід. Застосовується зарубіжний і вітчизняний досвід сталого розвитку туризму.

Результати. Проаналізовано фактори, які впливають на сталий розвиток туризму гірських територій Львівської області, зокрема природні умови, які визначають можливість для розвитку туризму, збереженість довкілля, фактор транспортної доступності, наявності туристичної інфраструктури, поведінки споживачів тощо. Визначено характер і специфіку їхнього впливу на розвиток різних видів туризму. Подаються рекомендації щодо подальшого розвитку цих територій у спосіб, який не буде чинити негативного впливу на довкілля. Для цього пропонуються різні механізми, засоби та рішення.

Наукова новизна. Розглядаються особливості комплексного підходу до забезпечення сталого розвитку туризму, який буде включати використання маркетингових інструментів для досягнення соціальних, екологічних та економічних цілей.

Практична значимість. Отримані у дослідженні висновки та рекомендації допоможуть мінімізувати негативний вплив туризму на довкілля гірських територій Львівської області. Одночасно сприятимуть вирішенню туристично-господарських та соціальних проблем.

Ключові слова: сталий розвиток туризму, туристичний продукт, гірські території, маркетингова політика.

УДК 338.48:911.8

Мандюк Назарій Любомирович,
кандидат економічних наук, доцент

Львовский национальный университет им.
И. Франка, г. Львов, Украина,
e-mail: nm09@meta.ua

ФАКТОРЫ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ТУРИЗМА ГОРНЫХ ТЕРРИТОРИЙ ЛЬВОВСКОЙ ОБЛАСТИ

Цель статьи заключается в формировании основных направлений и механизмов реализации принципов устойчивого развития туризма для горных территорий Львовской области на основе выявления факторов.

Методика. В исследовании использованы методы анализа и синтеза, дедукции и индукции собранной информации, метод сравнения, системный подход. Применяется зарубежный и отечественный опыт устойчивого развития туризма.

Результаты. Проанализированы факторы, влияющие на устойчивое развитие туризма горных территорий Львовской области, в частности природные условия, определяющие возможность для развития туризма, сохранность окружающей среды,

фактор транспортной доступности, наличия туристической инфраструктуры, поведения потребителей и тому подобное. Определен характер и специфика их влияния на развитие разных вида туризма. Даются рекомендации по дальнейшему развитию этих территорий способом, который не будет оказывать негативного влияния на окружающую среду. Для этого предлагаются различные механизмы, средства и решения.

Научная новизна. Рассматриваются особенности комплексного подхода к обеспечению устойчивого развития туризма, который будет включать использование маркетинговых инструментов для достижения социальных, экологических и экономических целей.

Практическая значимость. Полученные в исследовании выводы и рекомендации помогут минимизировать негативное влияние туризма на окружающую среду горных территорий Львовской области. Одновременно будут способствовать решению туристическо-хозяйственных и социальных проблем.

Ключевые слова: устойчивое развитие туризма, туристический продукт, горные территории, маркетинговая политика.

UDC 338.48:911.8

Mandiuk Nazarii Lubomyrovych,
PhD of Economic Sciences, Associate
Professor

Ivan Franko National University of Lviv,
Lviv, Ukraine, e-mail: nm09@meta.ua

FACTORS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TOURISM OF MOUNTAIN AREAS IN LVIV REGION

The purpose of the article is to formulate the main directions and mechanisms for implementing the principles of sustainable tourism development for the mountain areas of Lviv region on the basis of the identification of factors.

Methods. The research uses methods of analysis and synthesis, deduction and induction of collected information, comparison method, system approach. The foreign and domestic experience of sustainable development of tourism is used.

Results. The factors influencing the sustainable development of tourism in the mountain areas of Lviv region are analyzed, in particular, the natural conditions that determine the possibility for tourism development, environmental sustainability, the factor of transport accessibility, the availability of tourism infrastructure, consumer behavior, etc. The character and specificity of their influence on the development of various types of tourism are determined. Recommendations for the further development of these territories are given in a way that will not have a negative impact on the environment. Different mechanisms, tools and solutions are offered for this purpose.

Scientific novelty. The peculiarities of the integrated approach to sustainable tourism development are considered, which will include the use of marketing tools for achieving social, environmental and economic goals.

Practical significance. The conclusions and recommendations received in the study will help minimize the negative impact of tourism on the environment of the mountainous areas of Lviv region. At the same time, they will contribute to solving tourist-economic and social problems.

Key words: sustainable development of tourism, tourist product, mountainous territories, marketing policy.

Постановка проблеми. Гірську частину Львівської області можна віднести до тих її територій, які володіють значним потенціалом в плані

туристичного розвитку. Проте туристична діяльність в цьому регіоні часто далека від принципів сталого розвитку та збереження екологічної рівноваги. Таким чином, проблема сталого розвитку туризму гірських територій Львівської області є досить важливою. Адже й соціально-економічний розвиток, що базуватиметься на збалансованій моделі надання туристичних послуг не лише створить умови для задоволення потреб населення у рекреації, фінансових надходжень до бюджету, а й сприятиме розвитку депресивних гірських територій та збереженню природного середовища через формування комплексної політики туристичного розвитку, екологічного контролю та освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика сталого розвитку туризму висвітлюється у працях вітчизняних і зарубіжних вчених. Зокрема, нові парадигми управління сталим розвитком туризму та природоохоронними територіями, розкриває у своїх дослідженнях Стівен Маккул з університету Монтани (США) [5]; запровадження екотуристичних технологій для сталого розвитку туризму та розвиток сталого масового туризму досліджує Девід Вівер з університету Гріффіт (Австралія) [6]; вивченню споживчої поведінки туристів з точки зору їх ставлення до довкілля, пошуку компромісу між чистим середовищем, комфортом туристів і прибутковістю туристичного бізнесу присвячені праці Сари Долнікар з університету Квінсленда (Австралія)[4]. Розроблення та впровадження концепцій та стратегії сталого розвитку знайшли відображення в дослідженнях Ткаченко Т.І., Любіцевої О. О., Смаль В. В. та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Враховуючи проблеми визначених територій і базуючись на вже розроблених концепціях сталого розвитку туризму виникає необхідність поглибленого осмислення вибору ефективних напрямів та механізмів стимулювання збалансованого розвитку туристичної сфери та мінімізації негативних наслідків для навколишнього середовища. Залишається необхідність пристосування концепції сталого розвитку туризму до реалій конкретної території та специфіки видів туризму які тут є основними, зокрема інтеграція принципів сталого туризму в систему управління гірських територій Львівської області.

Формулювання цілей статті. Метою роботи є формування напрямів і механізмів реалізації принципів сталого розвитку туризму для гірських територій Львівської області на основі виявлення факторів.

Виклад основного матеріалу. Звичайно, що основними передумовами розвитку туризму є наявність туристичних ресурсів, зокрема кліматичних умов, особливостей рельєфу тощо. Другим важливим чинником є наявність туристичної інфраструктури та стан її розвитку, тобто наявність різних за класом та ціною закладів ночівлі та харчування, відповідно облаштованих, різних за ступенем складності лижних трас, можливостей скористатися широким спектром додаткових послуг тощо. При чому, якщо, природні умови визначають можливість для розвитку

туризму, то наявність достатньо розвинутої туристичної інфраструктури дозволяє реалізувати цю можливість.

Проаналізувавши туристично-рекреаційний потенціал гірської частини Львівської області, можна виділити три основних види туризму: гірськолижний, відпочинковий, лікувально-оздоровчий.

Гірськолижний туристичний продукт. Саме на нього переважно орієнтується більшість відвідувачів гірських територій, відповідно в зимовий період спостерігається найбільший наплив туристів і відповідно активізація діяльності інфраструктури.

Серед найкраще розвинутих гірськолижних центрів Львівської області можна виділити – Славське. Один з найбільших гірськолижних центрів України. Тут знаходиться велика кількість схилів, пристосованих для катання на лижах, (схили гір Тростян, Погар, Кремінь). Інфраструктуру Славська можна назвати найкращою з усіх гірськолижних курортів Львівщини. Тут діє велика кількість закладів ночівлі, зокрема приватних осель, а заклади харчування туристів працюють не лише в самому містечку, а і біля самих витягів. Особливо позитивним фактором, що у великій мірі визначає попит на послуги цього гірськолижного центру є наявність залізничної дороги, що дозволяє легко добратися сюди, без значних затрат часу та фінансів. Найбільшою мірою це стосується мешканців Львова, які досить часто приїжджають на один – два дні.

Туристично-спортивний комплекс Тисовець знаходиться приблизно 25 км на південний-захід від Сколе. Є центром зимових видів спорту міжнародного значення. Комплекс складається з готелю та кількох котеджів. Приватні оселі знаходяться в сусідніх селах Орявчик, Орява та інші. Тут облаштовано чотири лижних спуски різної довжини та складності. Є траси для бігу на лижах, 40-, 70-, 90-метрові трампліни, схили для катання на санях.

На розвиток гірськолижного центру багато в чому впливає його розташування. Тисовець розташований подалі від великих населених пунктів, залізничних та автомобільних магістралей, в екологічно чистій зоні Українських Карпат. Відповідно туристичний продукт даного центру є орієнтований на споживачів іншого рівня. Це є люди транспортна доступність для яких не має особливого значення, основна вимога для них – відпочити в своє задоволення, в спокійні обставини. Також іншою групою споживачів туристичних послуг даного гірськолижного центру є спортсмени.

Гірськолижний комплекс «Плай» знаходиться біля с. Плав'є недалеко від Славська. Тут працює два підйомники та є 6 основних трас. Туристична інфраструктура представлена кількома готелями і кафе, є пункт прокату лижного спорядження, в довколишніх селах є приватні оселі. Транспортна доступність є добра, оскільки Плав'є знаходиться на трасі Київ – Чоп.

Біля сіл Грабовець та Волосянка поблизу Славська облаштовано один та два лижних спуски відповідно, інфраструктура розвинена слабо.

Туристичний продукт цих центрів виступає в основному як додатковий до Славського.

Інший центр гірськолижного туризму Львівщини село Розлуч Турківського району на сьогодні розвинений досить слабо. Загалом природні умови сприяють заняттю лижним спортом. Проте інфраструктура розвинена недостатньо (функціонує 4 бази відпочинку та два пансіонати, діють два бугільних підйомники довжиною 600 і 400 метрів), приватних осель теж досить мало. В південно-східній частині Розлуча запроектована зона нового будівництва туристичної інфраструктури, в тому числі і двох нових витягів.

Крім того значним потенціалом в розвитку гірськолижного відпочинку володіють деякі інші території в Дрогобицькому (місцевості поблизу сіл Новий Кропивник, Старий Кропивник, смт. Підбуж), Старосамбірському, Сколівському (в районі с. Климець), Турківському районах.

Загалом найбільш привабливими центрами, що орієнтуються на відпочинковий туризм можна відзначити Славське, Сколе, Гребенів, Дубина, Коростів. Привабливість саме цих населених пунктів визначається їх доступністю, оскільки сюди легко добратися поїздом або автомобільним транспортом та відносно добрим розвитком нічліжної бази, яка представлена тут закладами різного рівня за ціною та якістю. Також на цих територіях створений національний природний парк “Сколівські Бескиди”.

Ще одною особливістю літнього відпочинку є те, що відсутня сильна концентрація людей в одному чи кількох туристичних центрах. В даному випадку, відпочиваючі частково розсіюються по довколишніх селах, чому сприяє розвинута мережа приватних закладів ночівлі або ночують в наметах не зупиняючись в жодному з населених пунктів. Таким чином, територію, що користується найбільшим попитом у туристів можна визначити ділянку вздовж залізничної та автомобільної дороги, що простягається від Верхнього Синьовидного до Славська та Верхньої Рожанки.

Менш розвиненими в плані інфраструктури, хоча із сприятливими природними умовами є Турківський район, зокрема територія Розлуча, с. Гусне (що біля г. Пікуй) та регіонального ландшафтного парку “Надсянський”. Туристична інфраструктура цих місцевостей перебуває в досить поганому стані і чи не єдиними закладами ночівлі є приватні оселі.

Привабливими в туристично-рекреаційному плані є території Дрогобицького району. Особливо це стосується південної гірської його частини. Тут можна виділити такі села, як Майдан, Рибник, Довге, Старий Кропивник, смт. Підбуж, де розташовані бази відпочинку та дитячі оздоровчі табори. Проте місцева туристична інфраструктура, як і території Турківського району, потребує значних капітальних вкладень та стимулювання розвитку.

Лікувально-оздоровчий туристичний продукт гірської частини Львівської області представлений в таких центрах як Східниця та Розлуч.

Основою функціонування цих курортів є лікувальні мінеральні води типу “Нафтуса”. Проте, в той час як курорт Східниця є достатньо відомим та користується попитом, то Розлуч як бальнеологічний курорт є розвинутий досить слабо.

Мінеральні води типу “Нафтуса” є також відкриті на території Сколівського району, а саме біля сіл: Підгородиця (урочища Тисовець, Соколів, Зеленівське), де запаси мінеральних лікувальних вод є в декілька раз більші за Трускавецькі, а також Ямельниця, Крушельниця, Урич, Верхнє Синьовидне. На сьогоднішній день мінеральні води тут не використовуються, проте зважаючи на великі розміри їх запасів, в перспективі тут можлива розбудова нової рекреаційної зони.

Проте, для сталого розвитку туризму недостатньо брати до уваги лише два вище зазначених фактори. Важливу роль в даному випадку відіграють також екологічні чинники. Розвиток транспортної системи, наявність промислових об’єктів, густота закладів розміщення та харчування туристів, популярність курорту, кількість та густота лижних трас усе це вносить свій вклад в погіршення екологічної ситуації. Спостерігається не лише забруднення поверхневих вод, ґрунту, повітря, збіднення флори і фауни, а відбувається погіршення естетичності ландшафтів і як наслідок втрата туристичної привабливості.

Крім того, особлива популярність курорту, що є характерним для Славська приводять до виникнення ряду негативних факторів, що погіршують загальне враження від відпочинку. До таких негативних моментів можна віднести: наявність великих черг біля підйомників, досить велика кількість людей на схилах, що подекуди унеможливорює нормальне катання, відсутність вільних місць в закладах розміщення в пік сезону.

Проте, не можна однозначно сказати, що усі вище перераховані фактори, які ведуть до погіршення екологічної ситуації, негативно позначаються на відвідуваності гірськолижних центрів.

Дана проблема має досить суперечливий характер. З одної сторони туристи хочуть відпочивати в екологічно чистих умовах, з іншої – користуватися всіма благами інфраструктури, яка власне є основною причиною погіршення екологічної ситуації. Тому, розвиток туризму повинен відбуватися в контексті певного компромісу між комфортом та екологічною ситуацією [4].

При чому, варто зазначити, що на відміну від інших видів відпочинку, для гірськолижного туризму, який на цих територіях є основним вирішення даної проблема є більш складним. По-перше, споживачами гірськолижного продукту в більшості є молоді люди, для яких характерний активний чи спортивний способом життя, а основними вимогами є різноманітність та якість облаштування лижних трас, широкі можливості відпочинку, що відповідно схиляє їх не на користь екологічної ситуації. По-друге, формування гірськолижного продукту в будь-якому випадку не можливе без відповідного обладнання трас, що за своєю суттю є такими, що негативно впливають на довкілля. По-третє, наслідки

антропогенного впливу на природне середовище в зимовий період є менш помітними, а отже не є настільки відштовхуючими для туристів та важливими для суб'єктів господарської діяльності.

Таким чином, єдиним виходом вирішення проблеми конфлікту між природнім середовищем та розвитком туризму, між потребами туристів у екологічно чистому середовищі та комфортних умовах відпочинку є ефективне використання природно-ресурсного потенціалу регіону. Це означає ведення зрівноваженої туристичної діяльності, яка буде в гармонії з потребами туристів та природним середовищем і одночасно буде сприяти збереженню довкілля та сталому розвитку туризму в регіоні.

Пріоритети сталого розвитку туризму – це формування соціально відповідального, екологічно спрямованого та економічно ефективного туризму як форми проведення населенням вільного часу [1]. Тобто необхідно докласти всі можливі зусилля для досягнення екологічних, економічних та суспільних цілей, щоб економічна діяльність та стан довкілля відповідали основним інтересам регіону. Слід зазначити, що розвиток в даному напрямку повинен стимулюватися та контролюватися державними органами та громадськістю, оскільки в силу вище описаної специфіки гірськолижного туристичного продукту, ринкові механізми сприятимуть протилежному.

Важливе значення для зрівноваженого, сталого розвитку має вдосконалення туристичної інфраструктури, а саме, забезпечити її функціонування в такий спосіб, щоб вона чинила якнайменший вплив на природне середовище.

Серед засобів пересування це може бути транспорт з ефективним використанням енергії та зменшенням шкідливих викидів, такий що базується на альтернативних, екологічно чистих джерелах енергії чи нетрадиційні засоби пересування (сани, кінні вози). Також, варто передбачити зменшення транспортного руху взагалі, за рахунок використання місцевої продукції, що зменшить кількість вантажних перевезень та надання переваги громадському та груповому транспорту над індивідуальним.

Із засобів ночівлі перевагу слід надати розвитку будівництва приватних помешкань, малих готелів та пансіонатів, та інших невеликих готельних підприємств. В харчуванні туристів варто надати пріоритет використанню місцевих продуктів і виключенню із споживання продукції в одноразовій упаковці. Особливе значення має гармонійне поєднання об'єктів рекреаційної інфраструктури із природним середовищем, без нанесення йому шкоди [5].

Важливим є створення природоохоронних об'єктів, з відповідними правилами, що обмежують господарську діяльність та поведінку туристів на їх території. Також слід передбачити накладання штрафів за нанесення шкоди природному середовищу, створення установ екологічного контролю та забезпечення пільгових умов для тих закладів, що проводять зрівноважену рекреаційну діяльність. Суттєвим елементом є покращення

екологічної свідомості населення через введення спеціальних екологічно-освітніх програм та організацію екологічних екскурсій. Сучасним способом підтримки екологічного розвитку рекреації є організація конкурсів і надання екологічних знаків, метою яких є спонукання рекреаційної діяльності до її екологізації.

Іншим аспектом забезпечення сталого розвитку гірськолижного туризму є раціональне територіальне розміщення туристів. Відповідно, необхідним є розвиток інших невеликих гірськолижних центрів та будівництво нових, що базуватиметься на концепції мінімізації негативного антропогенного впливу на довкілля. Як наслідок, це дасть можливість диференціювати гірськолижний туристичний продукт, створити кращі можливості для туристів та відповідно розвантажити такі центри як Славське та Тисовець і відповідно створити більш широке поле для конкуренції, а отже і розвитку.

Ще одне питання, яке потребує свого вирішення для забезпечення сталого розвитку туризму є формування маркетингової політики цих територій (запровадження інструментів так званого територіального маркетингу). Перш за все має бути сформований якісний туристичний продукт – гірськолижний, відпочинковий і лікувально-оздоровчий, та їх диференціація за підвидами і територіями. Оскільки будь-які кроки із просування чи збуту не будуть ефективними за умови неякісного продукту.

Також вагоме значення варто надати політиці просування туристичного продукту. Основною ціллю такої політики повинне стати формування та підтримування сприятливого позитивного іміджу регіону, оскільки саме він є одною із головних передумов збільшення попиту та є «поживним ґрунтом» для розвитку туристичного бізнесу, а отже і надходжень до бюджету та розвитку регіону взагалі.

Крім того, важливість постановки цієї мети полягає у самій специфіці ринкової поведінки споживачів туристичних послуг. Мова тут іде про те, що мотиви до придбання туристичних послуг часто є емоційними та ірраціональними із значною часткою впливу суб'єктивних факторів. Саме тому імідж того чи іншого курорту, туристичної зони чи регіону буде визначальним.

Інший аспект цієї проблеми полягає у тому, що повноцінне та продумане формування іміджу туристичної території як частини комплексної політики просування повинне бути покладене на органи місцевого самоврядування.

Таким чином, враховуючи зазначені нами вище особливості важливими засобами просування туристичного продукту регіону повинні стати засоби "Public Relations". Направленість таких засобів має бути зорієнтована на формування прихильності до наших туристичних територій зі сторони потенційних споживачів, в тому числі і через формування позитивного ставлення до регіону. При чому особливою умовою на яку необхідно звернути увагу, що дійсну довгострокову

прихильність можна сформулювати лише за умови, що вона буде базуватися на реальних, а не штучно створених засобами реклами, позитивних характеристиках конкретного туристичного центру. Відповідно, питання стоїть не лише про добру організацію стратегії просування, а і про усунення існуючих негативних моментів, що є присутні в регіоні, тобто здійснення модернізації інфраструктури, покращення якості обслуговування тощо, а це в свою чергу означає участь суб'єктів підприємницької діяльності у вирішенні цієї проблеми.

Особливо важливо, що засоби “Public Relations” дають можливість формувати суспільну думку. Таким чином можна вирішувати не лише економічні а і соціальні проблеми, тобто стимулювати населення до здорового способу життя, турботи про довкілля тощо.

Висновки. Отже, з метою забезпечення сталого розвитку туризму гірських територій Львівської області необхідно не лише здійснювати максимальну розбудову інфраструктури, для задоволення споживчих потреб. Проведення такої діяльності повинне ґрунтуватися на принципах зрівноваженості моделей виробництва й споживання; взаємопов'язаності туристичного, суспільно-економічного розвитку і охорони природного середовища; участі заінтересованих місцевих жителів у розвитку рекреаційних регіонів та його планування на місцевому рівні.

Таким чином, ми зможемо досягти гармонії між природним середовищем і господарською діяльністю. Туристичний сектор регіону дістає збережені і екологічно чисті природно-рекреаційні ресурси, які приваблюватимуть туристів, а зацікавлені в туристичному розвитку особи сприятимуть збереженню та відновленню порушених екосистем.

Використання комплексної політики просування та екологічної освіти, сприятиме формуванню у споживачів нових поглядів на туризм і рекреацію, її екологізацію та необхідність збереження природного середовища шляхом відмови від певних елементів комфорту, що в загальному результаті забезпечить досягнення соціальних, екологічних та економічних цілей.

Список використаних джерел

1. Любіцева О. О. Концепція формування опорного туристичного каркасу як основа впровадження стратегії сталого розвитку туризму в Україні / О. О. Любіцева // Географія та туризм. – 2011. – Вип. 14. – С. 3-8.
2. Смаль В. Туризм і сталий розвиток: / В. В. Смаль, І. В. Смаль // Вісник Львівського університету. Серія географічна. – 2005. – Вип. 32. – С. 163-173.
3. Ткаченко Т.І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу: монографія / Т.І. Ткаченко. – 2-е вид., випр. та допов. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – 2009. – 463 с.
4. Dolnicar Sara Environment-friendly Tourists: What Do We Really Know About Them? [Електронний ресурс] / S. Dolnicar, G. Crouch, P. Long // Journal of Sustainable Tourism. – 2008 – Volume 16. Issue 2. P. 197-210. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.2167/jost738.0>
5. McCool Stephen Sustainable Tourism in an Emerging World of Complexity and Turbulence / S. McCool // Reframing Sustainable Tourism. – 2016 – P. 3-13

6. Weaver David Asymmetrical dialectics of sustainable tourism: Toward enlightened mass tourism [Електронний ресурс] / D. Weaver // Journal of Travel Research. – 2014 – Volume 53. P. 131-140. – Режим доступу до ресурсу: <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0047287513491335>

Список использованных источников:

1. Любичева О. А. Концепция формирования опорного туристического каркаса как основа внедрения стратегии устойчивого развития туризма в Украине / О. А. Любичева // География и туризм. – 2011. – Вып. 14. – С. 3-8.
2. Смаль В. В. Туризм и устойчивое развитие: / В. В. Смаль, И. В. Смаль // Вестник Львовского университета. Серия географическая. – 2005. – Вып. 32. – С. 163-173.
3. Ткаченко Т.И. Устойчивое развитие туризма: теория, методология, реалии бизнеса: монография / Т.И. Ткаченко. – второй изд., испр. и допол. – К.: Киев. нац. торг.-экон. ун-т. – 2009. – 463 с.
4. Dolnicar Sara Environment-friendly Tourists: What Do We Really Know About Them? [Електронний ресурс] / S. Dolnicar, G. Crouch, P. Long // Journal of Sustainable Tourism. – 2008 – Volume 16. Issue 2. P. 197-210. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.2167/jost738.0>
5. McCool Stephen Sustainable Tourism in an Emerging World of Complexity and Turbulence / S. McCool // Reframing Sustainable Tourism. – 2016 – P. 3-13
6. Weaver David Asymmetrical dialectics of sustainable tourism: Toward enlightened mass tourism [Електронний ресурс] / D. Weaver // Journal of Travel Research. – 2014 – Volume 53. P. 131-140. – Режим доступу до ресурсу: <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0047287513491335>

References:

1. Lyubitseva O. O. The concept of formation of a supporting tourism framework as the basis for the implementation of sustainable tourism development strategy in Ukraine / O. O. Lyubitseva // Geography and Tourism. 2011. – Issue 14. - P. 3-8.
2. Smal V. V. Tourism and sustainable development: / V.V. Smal, I.V. Smal // Visnyk of Lviv National University. The series of geographic. – 2005. – Issue 32. – P. 163-173.
3. Tkachenko T.I. Sustainable Tourism Development: Theory, Methodology, Business Realm: Monograph / T.I. Tkachenko – second edition. Corr. and supplement – K. : Kiev national trade- economic university – 2009 – 463 p.
4. Dolnicar Sara Environment-friendly Tourists: What Do We Really Know About Them? [Електронний ресурс] / S. Dolnicar, G. Crouch, P. Long // Journal of Sustainable Tourism. – 2008 – Volume 16. Issue 2. P. 197-210. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.2167/jost738.0>
5. McCool Stephen Sustainable Tourism in an Emerging World of Complexity and Turbulence / S. McCool // Reframing Sustainable Tourism. – 2016 – P. 3-13
- Weaver David Asymmetrical dialectics of sustainable tourism: Toward enlightened mass tourism [Електронний ресурс] / D. Weaver // Journal of Travel Research. – 2014 – Volume 53. P. 131-140. – Режим доступу до ресурсу: <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0047287513491335>